

Kitobxonlik va uning bolalar tarbiyasidagi ro'li.

Toxirova Durdona Qodir Qizi

Termiz davlat universiteti Milliy libos va sa'nat fakulteti Kutubxona-axborot faoliyatlari
yo'nalishi 3-kurs talabasi.

https://toxirovadurdona580@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktab yoshigacha va maktab yoshidagi bolalar ta'lim tarbiyasida kitobxonlikni naqadar katta o'rin tutishi haqida kitobxonlikka qiziqish uyg'otishga doir chora tadbirlar to'g'risida so'z yuritiladi. Qolaversa, bolalar kitobxonligi, ota-onalarning kitob o'qishlarini bolalar tarbiyasiga ta'siri, bugungi kunda bolalar, yoshlar, balkim butun xalq, millat o'rtasida kitobxonlikni davr talablariga mos holda rivojlantirishga doir masalalar yoritilib beriladi.

Tayanch so'zlar. Kitob, kitobxonlik, mutolaa, bolalar tarbiyasi, ota-ona munosabati, she'r, maqol, topishmoq, bolani rag'batlantirish, maktabgacha ta'lim, kichik yoshdagi kitobxonlar, bolalarga mo'ljallangan adabiyotlar, ertaklar, yoshlar kitobxonligi.

“O'qimagan kishi uchun hech bir kitob yozilmagan,
Tinglamagan kishi uchun hech bir hikmat aytilmagan.”

(Shamsi Tabriziy)

Ta'lim-tarbiya ishlarini takomillashtirish, uni jahon andozalari darajasiga ko'tarish, fan sohasidagi yangiliklarni amaliy hayotga tatbiq etish muhim masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Ayniqsa yosh avlodga ta'lim-tarbiya berish, ularda fan asoslariga nisbatan bilim, ko'nikma, malakalarni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan hisoblanadi.

Bola qalbi murg'ak va beg'ubor, bamisoli bir oppoq qog'oz desak adashmagan bo'lamiz. Bola ulg'ayar ekan qog'ozga tasvirlar tushib boraveradi. Tasvirlarni esa qanchalik chiroyli, aniq va rang-barang bo'lishi bolaning ota-onasi va yaqinlariga bog'liq, albatta. Chunki hech bir inson zoti tug'ulganidanoq yaxshi yoki yomon bo'lib tug'ulmaydi. Yaxshilik yoki yomonlik shuningdek boshqa fazilat va odatlar ham inson go'daklik chog'idanoq shakllana boshlaydi va hayoti davomida shakllanadi.

Farzandining kelajagiga hamda kamolotiga hech bir ota-ona befarq bo'lmasa kerak. Shu sababdan ham bolalarni yoshlik chog'idan boshlab to'g'ri tarbiya qilib unga yaxshi va yomonni farqini foydali narsalarni tanitish lozim. Oddiy misol keltiradigan bo'lsak, juda kichik yoshdagi bolalar ham hozirgi kunda telefon va internet nimaligini bilishadi, kattalardanda ko'proq tushunishadi. Chunki yosh bola qiziquvchan bo'ladi va taqlid qilish ularda odatiy holat, qayerdadir va kimdandir ko'rgan, o'rgangan bo'lishi mumkin.

Bolalarni yoshligidan fikrlashini kengaytirib, ularni o'z kelajagini o'zlari mustahkam, porloq qilib qurishlari uchun ularni tayyorlash ota-onaning asosiy vazifasi emasmi?! Buning uchun ularni kitobga oshno qilishimiz to'g'ri, menimcha.

Yoshligidan ko'proq multfilm ko'rib katta bo'lgan boladan ko'ra, ertak tinglab katta bo'lgan bola ziyrakroq va fikrlash doirasi kengroq bo'ladi. Negaki, multfilmlarda aynan qahramon ko'rsatilgan, ularning ko'rinishi, bo'y basti ekranda tasvirlab berilgan bo'ladi. Lekin ertak tinglaganda u faqatgina muallif tomonidan so'zlar yordamida tasvirlanadi va uni tinglagan

bolaning ko'z o'ngida qahramon yaraladi, aniqrog'i o'zi hayolida chizadi, yaratadi. Bu bilan men multfilmlarni qoralamoqchi emasman chunki har bir narsaning o'z o'rnini bor.

Farzand vaqtini otasidan ko'ra ko'proq onasi bilan o'tkazadi. Ota oilani rahbari, oiladagi harajatlar kam-u ko'st uchun ham ko'proq ishlashi kerak. Shu sababli ham vaqtining katta qismi ishda o'tadi. Bolaning tarbiyasi faqat onaga bog'liq degan fikr mutloq to'g'ri emas. Lekin yosh avlod tarbiyasi ko'proq onalarimizga bog'liq.

Aytishingiz mumkin, "Onalar kun bo'yi uy ishlaridan ortmaydi, ularni ham bekorchi vaqtlari ko'p emas axir". Shoshilmang! Nima, farzandingizning tarbiyasi siz uchun oxirgi o'rindami? Menimcha, unday emas, to'g'rimi?

Farzand tarbiyasi hamma narsadan ustun! Ayollar oddiy ro'zg'or ishlarini qilishayotgan vaqtida farzandiga: "Bor o'ynab tur, halaqit berma"- demasdan, "Kel bolam birga shularni qilaylik, sen bilan suhbatlashsan ancha kayfiyatim ko'tariladi" deyishsa yaxshiroq bo'lardi. Ish jarayonini o'zida ham "Kel sanashni o'rganamiz, topishmoqlar topish o'ynaymiz, maqollar o'rganamiz desalar yoki birorta qo'shiqni birga hirgoya qilishsa murg'ak qalb egasi bo'lmish farzandning jarayonini o'zida bilim olishini ta'minlagan bo'lishardi. Vaqtini farzandingiz bilan o'tkazishingizni ko'plab usullari bor: ish jarayonida bolani yordamidan foydalanish, oddiy narsalar uchun ham bolani rag'batlantirish. Bular orqali siz farzandingizni o'ziga bo'lgan ishonchini oshirasiz, oilasiga bo'lgan ortiqcha qo'rquvlarini yengishiga, vaqtini maroqli o'tkazishiga erishasiz va shu bilan birga mehnatga o'rgatasiz, ish bajarish qobiliyatini oshirasiz. Qolaversa hech bo'lmaganda bitta maqol yoki topishmoq o'rganishlari mumkin. Bular siz uy yumushlari bilan shug'ulanayotgan vaqtinizda yoshiga mos bo'lmagan kino tomosha qilishi, telefon o'ynashidan ancha yaxshi va foydali. Ammo faqat bular bilan cheklanib qolmay, farzandingiz uchun qiziqarli narsalar o'ylab topishingiz mumkin. Masalan ular bilan birgalikda o'tirib rasmlar chizsangiz bo'ladi. Oddiygina kichkintoyingizga o'qib bergan kitobingizdagi yoqtirgan qahramonlarini chizishini aytarsiz va o'zingiz ham chizishingiz mumkin. Asosiy narsalardan bittasi shundaki, dilbandingiz bilan suhbat jarayonida bolalardek beg'uborlik bilan muomilada bo'ling, erkalang, rag'batlantiring. Rag'batlantirish deganda sayrlarga olib chiqish, nimadir sovg'a qilish kabilarni misol keltirishimiz mumkin. Lekin bu gaplar faqat gapligicha emas amalda ham bo'lishi kerak. Chunki bola sizni gaplaringizga ishonib aytganingizni qiladi siz esa vadangizda turmasangiz sizga bo'lgan ishonchi kamayadi. To'g'ri oilada har qanday vaziyat bo'ladi moddiy tomondan imkon bo'lmas, lekin kechki sayrni samimiy suhbat bilan mahallani ko'chalarida ham qilsa bo'ladi. Asosiysi siz farzandingizni rag'batlantirasiz. So'ngra yana u she'rlar yodlashga, ularni sizga aytib berib, rag'bat olishni, maqtoqlar eshitishni hohlaydi va oddiygina she'r yodlash orqali ham bolani kitobga do'st qila olishimiz mumkin.

Otalar esa ishdan charchab kelgan vaqtida ham farzandi uchun hech bo'lmaganda haftada bir marotaba uning yoshiga mos bo'lgan, soddaroq kitoblardan olib kelib sovg'a qilsalar juda ham ajoyib bo'lar edi. "Oying bilan birga o'qiysizlar, bu senga bolam!", "Aqilli bola bo'lyabsanmi?", "Qani bugun nimalarni o'rganding, o'tgan safar sovg'a qilgan kitobim yoqdimi?", "Kelasi safar qanday kitoblar sovg'a qilishimni hohlaysan?" deyishsa nur ustiga a'lo nur bo'lar edi. Dilbandingizga esa qanchalar yaxshi ta'sir qiladi.

Aytgancha, bu yerda e'tiborni kitobni to'g'ri tanlay bilishga ham qaratish kerak. Bekorga aynan soddaroq kitob demadim, sababi oddiygina yosh bolani ovqatlayotgan vaqtida ko'p ovqatni idishga to'ldirib, unga bezak bermasdan oldiga qo'ysangiz ishtahasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Xuddi shunday kitobni ham hajmi katta bo'lmagan soddaroq va rasmi,

rangli kitoblar tanlansa, bola uni ranglari va rasmlariga qiziqib ham yaxshi ko'rib qoladi. Onasi bu kitobni qiziqitirib, o'qib-o'rgatsa kitobga yanada mehr qo'yadi. Axir bizning maqsadimiz ham shunday emasmi?! Agar kitobni yoshiga mos bo'lmagan va hajmi katta bo'lgan kitob tanlansa bola unga qiziqmaydi, shu sababdan ham kitobni to'g'ri tanlay bilish kerak. Farzandning jismonan baquvvat, sog'lom bo'lishi uchun to'g'ri ovqatlanib, foydali mahsulotlar iste'mol qilishi kerak bo'lganidek, ma'nan yetuk, komil shaxs bo'lishi uchun kitob mutolasining o'rni katta.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni kitobxonlikka mehr uyg'otishning holatini o'rganish dolzarb masala hisoblanib, umuman bolalarning yosh xususiyatlarini psixologiya fani o'rganadi. Kitobxonlik esa uning xulosalarga tayanib, bolalarning kitob o'qishicha, ularning yosh xususiyatlarini qanday kitoblarni o'qish o'rganishga ta'sir etadi. Shunday qilib maktabgacha yoshdagi bolalarda, umuman bolalarda kitobga bo'lgan qiziqishni uyg'otishda psixologiyaning ham o'rni beqiyosdir.

Men bo'lajak kutubxonachi kadr sifatida shuni ayta olamanki, biz hammamiz birlashib chin dildan harakat qilsak o'sib kelayotgan yosh avlod tarbiyasi uchun avvalo o'zimini tarbiya qila olsak, albatta O'zbekistonimizda yetuk ma'naviyatli kitobxon yoshlar, bolalar safi oshsa oshadiki aslo kamaymaydi. Aziz ota-onalar, vaqtingizni bekorchi narsalarga internetdagi keraksiz sahifalarga sarf etgandan ko'ra ko'proq farzandingizni ta'lim-tarbiyasi bilan shug'ullanishingizni so'rab qolar edim. Yosh nihollarga, murg'ak qalblarga qancha mehr, e'tibor bersak shuncha o'z.

Foydalanilgan adabiyotlar (REFERENCES)

1. Maktabgacha ta'limning davlat standard. O'zPFITI. T., 1995.
2. Hasanboyeva O.U. va boshqalar. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. T.: Ilm,ziyo,2006
3. J.G'.Yo'ldashev —Interfaol ta'lim sifat kafolatil O'MOI T-2007
4. Yusupova P. Maktabgacha tarbiya pedagogikasi. T.: O'qituvchi,1993.
5. Z.Nishonova, G.Alimova. —Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma. O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi.T., 2006-y. 10 b.t.
6. Sh.A.Sodiqova "Maktabgacha pedagogika". "Tafakkur sarchashmalari", T.: 2013-y.
7. Asqarov, I. B (2017). Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini tadqiqot faoliyati uchun tayyorlashning asosiy bosqichlari. Sharqiy Evropa ilmiy jurnali.
8. Асқаров, И. Б. (2017). Управление и планирование процессом формирования исследовательских умений и навыков будущих преподавателей профессионального образования. Школа будущего, 10-15.